

КУЛЬТУРФІЛОСОФСЬКА АНАЛІТИКА ФЕНОМЕНУ ПЕРЕЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ “ФІЛОСОФІЇ ЖИТТЯ”

Дорога

Алла Євгенівна

кандидат філософських наук,
професор кафедри етики
та естетики Національного
педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Dorogaya

Алла Евгеньевна

кандидат философских наук,
професор кафедры этики
и эстетики Национального
педагогического университета
имени М. П. Драгоманова

Doroha

Alla

PhD in philosophy, professor of the
department of ethics and aesthetics
of M. Drahomanov National
Pedagogical University

Анотація. Статтю присвячено історико-філософському аспекту дослідження переживання в контексті розмислу видатних філософів щодо культури, історії, духовності та природи людини. Проаналізовано такий фрагмент історичного екскурсу проблеми переживання як розгляд її представниками та попередниками “філософії життя”. Основну увагу зосереджено на концепціях С. К’єркегора, Ф. Ніцше, В. Дільтея.

Ключові слова: життя, переживання, буття, значення, інтенція, суб’єкт, свідомість, смисл.

Актуальність обраної теми зумовлена пошуком сучасною культурою форм захисту внутрішнього простору, реальної свободи людини. Онтологічний поворот сучасної філософії обертає свідомість до феноменів життя, життєвого світу, нерелективних шарів досвіду та національної ментальності. Культурна творчість людства є нескінченим спробам гармонізації природного та соціального первнів, винайдення їх універсальної міри. Людина — єдина тілесно-природна істота, якій постійно потрібно відновлювати в собі цілісність універсуму. Тому прагнення до універсальності перетворюється в неї в особисто пережите і глибоко усвідомлене прагнення. Феномен переживання є показовим прикладом єдності природного та соціокультурного первнів.

Позаяк одним із основних джерел культурології як науки є філософія культури, вважаємо пріоритетним у аналізі переживання розгляд еволюції філософських уявлень про цей феномен.

Мета статті — стислий огляд філософських версій переживання ряду представників і попередників “філософії життя” задля виявлення різних граней культурфілософської сутності переживання.

Аналіз наукового доробку. Становленню біопсихічної природи та психологічної визначеності переживання сприяли наукові публікації П.Анохіна, А. Асмолова, Ф. Василюка, Л. Виготського, С. Духновського, Л. Куликова, О. Леонтьєва, А. Леонтьєва, В. Петровського, С. Рубінштейна, Є. Сергієнка, Б. Теплова, Б. Шалютіна.

Зв’язок переживання зі способом буття естетичного досліджувався у працях Аристотеля, Платона, Плотіна, Л. Альберті, Д. Локка, Д. Юма, Е. Шефтсбері, Ф. Хатчесона, Ж. Б. Дюбо, О. Баумгартена, І. Канта, Р. Ингардена, Г. — Г. Гадамера,

В. Татаркевича, В. Іванова, А. Канарського, В. Личковаха.

Філософську аналітику переживання здійснили С. К'єркегор, Ф. Ніцше, В. Дільтей, А. Бергсон, Г. Зіммель, С. Франк, Е. Гуссерль, Ф. Брентано, М. Гайдеггер, К. Ясперс, М. Бердяєв, Х. Ортега-і-Гассет, Г.-Г. Гадамером, М. Мамардашвілі, В. Шинкарук.

Виклад основного матеріалу. Переживання — одне з центральних понять “філософії життя” — філософської течії кінця XIX — початку XX ст., що визнає життя вихідним поняттям філософії та з його допомогою будує цілий світогляд. Життя породжує філософію без допомоги будь-яких понять, і така філософія має безпосередньо переживатися. Життя має об’єкт-переживання. Але перш ніж аналізувати концепцію “філософії життя”, слід зупинитись хоча б коротко на поглядах мислителів, що стали її предтечею. Першим серед них назвемо датського теолога, філософа-ідеаліста та письменника С. К'єркегора.

Не заперечуючи в принципі можливостей розуму й не применшуючи пізнавальних здібностей людини, С. К'єркегор вважає, що розум не здатен допомогти людині у розв’язанні головної проблеми життя. А вона полягає в досягненні істинного щасливого життя. За С. К'єркегором, життя людини, її буття у світі сповнене переживань жаху, відчаю, вини та гріховності. Ці переживання відображають і фіксують внутрішні протиріччя в традиційній “об’єктивній формі”. Тому автору знадобилось введення поняття “екзистенція”: існування — життя людини — переживання вказаних протиріч.

Філософ вважає буття “чужим середовищем для думки”, сповненим безліччя парадоксів, перед якими розум безсилий. Переживання цієї “неміч” спонукає розум до невпинного та зацікавлено-енергійного руху. В центрі філософських роздумів С. К'єркегора — проблема буття цілісної і єдиної людини. Спроби вирішення проблеми призводять до визначення трьох стадій людського життя: естетичної, етичної, релігійної. На естетичній стадії розвитку людина прагне насолоди, перебуває в полоні пристрастей. Охоплена бажанням “зупинити мить”, вона захоплюється переживанням кожної хвилини власного життя. Водночас спостерігається байдужість до етичного виміру існування; людина не задоволена своїм реальним “Я” і бажає його обернення на деяке інше “Я”. (“Я” людини — вза-

емовідношення, що співвідносить себе до самої себе і в цьому відношенні — до-себе-самої співвідносить себе з іншим.) Це позиція більшості, побудована за принципом: “вхоплюй день”. Прагнення постійного пошуку чуттєвої насолоди розбещує естетичну людину зсередини, вона стає бранцем власних бажань. Неминуче настає перенасичення, внутрішній розкол між тим, що йде “від життя” і тим, що йде від культури, мистецтва і, особливо, філософії. В результаті з’являється відчуття безглуздості існування, що супроводжується відчаєм. Естетичним началом С. К'єркегор називає те, завдяки чому людина безпосередньо явлена тим, що вона є [5; 253-307].

Етична стадія розвитку людини заснована на усвідомленні нею відповідальності та обов’язку перед іншою людиною, перед людством. На цій стадії людина культивує в собі постійність виконання обов’язку. Головною стає вимога стати і бути самим собою. Така людина здатна думати, вона намагається рухатись до віри і Бога через відчай. Це тотальний відчай особистості, поєднаний у своїх кращих проявах з мужністю і моральною відповідальністю. Обов’язкова вада етика — гордіня, що визначає його розрахунок виключно на власні сили. Його порив спрямований на досягнення кращого майбутнього, що цінується вище залучення до віри і вічного. Етичним началом С. К'єркегор називає те, завдяки чому людина стає тим, чим стає. Переживання при цьому пов’язане головним чином з моментом вибору людиною самої себе [5; 309-328].

Релігійна стадія розвитку людини характеризується переживанням “абсолютного відчаю”, залишивши позаду і “відчай слабкого” естетика, і “відчай-виклик” етика. Згідно з С. К'єркегором, проходження через абсолютний відчай надає людині відчуття справжності буття. Тільки усвідомлення власної вини та слабкості перед Богом відкриває людині шлях до істинної духовності. Однак смирення перед Богом не означає відмови від обстоювання гідності та свободи вибору особистості. Такий стан абсолютного відчаю С. К'єркегор називає екзистенціальним переживанням людини.

В екзистенціальному переживанні, поза межами мислення, що втратило себе в момент відчаю, час і вічність стикаються один з одним. Така мить є “не атомом часу, але атомом вічності”. Ця мить стрімко минає, але все ж вона вирішальна, адже сповнена вічного. Така мить є відображенням вічності у часі,

“повнота часу”, що означає досягнуту в ньому досконалість [7].

Отже, життя людини складається з кількох етапів розвитку, і кожний наступний радикально протилежний попередньому. Перехід від одного етапу до наступного (більш високого) пов’язаний з кризою, що супроводжується екзистенціальним переживанням відчаю. Переживання визнаються датським мислителем основою і основним змістом першого етапу життя людини, саме з трансформованого при проходженні через переживання відчаю (на першій стадії) народжується на другій стадії розум, а на третій — дух.

Суттєвим моментом концепції С. К’єркегора є зауваги щодо диференціювання переживань залежно від стадії розвитку людини. Переживання набуває таких форм: егоїстичне за характером переживання власного “Я”, своїх бажань, потреб, це чуттєве переживання життя; соціальне переживання власного середовища; переживання життя в цілому, орієнтоване на “буття, що стоїть вище від нас” — екзистенціальне переживання. Незалежно від набутої форми, переживання завжди виступає орієнтацією людини у світі, житті та в самій собі.

Одним із основних своїх попередників представники “філософії життя” вважають німецького філософа-іраціоналіста, фундатора нової культур-філософської орієнтації Ф. Ніцше. Без звернення до поглядів цього мислителя історико-філософський аспект аналізу переживання був би істотно неповним. Звичайно, в контексті цього дослідження нас у творчості Ф. Ніцше цікавить передусім проблема переживання. Центральне місце в роботах німецького філософа посідають проблеми людини, яка переживає. Основне переживання людського життя, на його думку, полягає у постійній необхідності долати себе, виходити за власні межі. Саме таким мусить бути справжнє людське буття, а не існування “останньої людини”.

Одним із глибинних переживань людини для Ф. Ніцше є трансцензус — вихід людини за рамки біологічної природи, “олюднення людини”, однак це призводить до нових переживань. Адже не кожна “олюднена людина” стає особистістю. Дуже часто вдавана людяність слугує лише майстерною маскою для приховування своєї тварності, порочності. “Ви здійснили шлях від черв’яка. Колись ви були мавпою, і навіть тепер ще людина більше мавпа, ніж деякі з мавп” [8, 9].

Буття людини в світі пов’язане з переживанням духовної кризи. Глибинне переживання у Ніцше — переживання власної недосконалості, переживання презирства до самого себе і своїх цінностей. У такий спосіб відбувається “друге народження” людини. Ф. Ніцше належить думка, що людина — це канат, протягнутий між твариною і надлюдиною, — канат над прірвою. Небезпечним є проходження, небезпечно бути на шляху, небезпечний кинутий назад погляд, небезпечні страх і зупинка. В людині важливо те, що вона міст, а не мета: в людині можливо любити тільки те, що вона перехід і загибель [8, 11].

Сутність переживання полягає у постійній наявності вибору, відчутті незавершеності й небезпеки залишитись на самоті, “відстати від маси”, “вийти з наговпу”. Але переживання завжди є рух, внутрішній рух утвердження власного буття в хаосі життя — у світі: “Так, для гри творення, брати мої, потрібне святе слово утвердження: своєї волі прагне тепер дух, свій світ знаходить втрачений світ” [8, 23].

Однак у процесі творення переживання людини набуває характеру страждання і тривалого терпіння. “Творити — це велике звільнення від страждання і полегшення життя. Але, щоб бути творцем, треба пережити багато мук і перетворень” [8, 23].

Таким чином, переживання в позиції Ф. Ніцше — це духовно-екзистенціальний акт, пов’язаний з виходом людини за власні межі, здійснення “другого народження”, це завжди вибір і воля, так необхідні для привнесення в життя і самого себе порядку, рівноваги і розуміння.

Серед представників “філософії життя” найбільш повно поняття “життя” і “переживання” розглянуті в працях німецького філософа, психолога та історика культури Вільгельма Дільтея [2; 3; 4]. “Філософія життя” у його розумінні — це певні перехідні шаблі між філософією і релігійністю, літературою і поезією; це більш вільні форми філософування, що відповідають запитам і потребам людини. Філософія повинна зрозуміти життя зсередини самого життя, що передбачає гуманітарний підхід до вивчення людини, заснований на принципах історизму, системності та розвитку.

Поняття “життя” у зв’язку з його принциповою проблемністю і невизначеністю посідає місце фундаментальної категорії наукового мислення В. Дільтея. Одразу зауважимо, що поняття “життя”

живається ним синонімічно до поняття “історична дійсність” і їх рівнозначність не викликає жодного сумніву. Адже для вченого історія — це життя, що розглядається з точки зору цілісного людства. А життя — спосіб буття людини в культурно-історичній реальності і сама ця реальність. Життя всеохопне, здатне творити з себе все нові й нові форми духу. Воно потребує розуміння себе і продуктів своєї діяльності. Але для людини життя багато в чому незрозуміле, не пояснене на підставі життєвого досвіду і тому ніколи повністю не усвідомлене.

В. Дільтей використовує поняття “життя” стосовно людського світу, визначивши тим самим галузь його застосування і виключивши хибні тлумачення. Життя полягає у взаємодії живих істот, взаємодії особистостей у певних зовнішніх умовах. Психофізичний процес, що згідно з нашим розумінням, має початок і кінець у часі, для зовнішнього спостерігача є чимось самототожним завдяки автономності тілесних проявів. Разом з тим, цей психофізичний процес означений дивовижними рисами: кожному його елементу притаманний свідомий зв’язок з іншими елементами завдяки якомусь типовому переживанню безперервності, взаємопов’язаності та самототожності процесу.

Вираз “взаємодія” означає переживання. Воно може бути представлене як взаємовідношення імпульсу і спротиву, тиску, освоєння, радості за інших. Імпульс у цьому випадку означає переживання змісту, який вкорінений в живих істотах і дозволяє людині відчувати інтенцію до здійснення рухів, спрямованих на досягнення якогось зовнішнього результату. Так виникають переживання, що виражаються у взаємодії різних осіб.

Отже, життя — це взаємозв’язок цих взаємодій за умови певних стосунків між собою, які підлягають закону причиновості об’єктів природи і охоплюють також сферу психічних процесів, притаманних живим тілам. Доречно нагадати, що В. Дільтей одним з перших наголошував у переживанні на важливості не тільки причиново-наслідкових зв’язків, а й взаємовідношень мотивації, що внутрішньо переживаються.

Життя завжди і скрізь визначене просторово і в часі — ніби локалізоване у просторово-часовій організації процесів живого. Саме часом визначається і цілісний характер життя, і притаманні йому процеси розпаду, і те, що одночасно утворює

взаємозв’язок і єдність. Життя існує в часі як певний взаємозв’язок. Таким же чином співпереживання дане у розумінні. Життя і співпереживання володіють своєрідним відношенням елементів і цілого. Елементи значущі для цілого.

Крім того, людина вхоплює у переживанні те, що структурно пов’язане у спогаді; навіть якщо цей структурний зв’язок розрізняється у переживанні відповідно до моментів часу. Принцип переживання, за В. Дільтеєм, полягає у даності всього існуючого лише в теперішньому. Навіть якщо переживання стосується минулого, воно дане нам як переживання у теперішньому. За відсутності живої безпосередньої емоційної реакції її місце заступає оцінне судження, за яким стоїть у цей момент не актуалізоване стійке почуття, згорнута, колись пережита емоційна реакція. Переживання, як бачимо, більш повне і узагальнене відносно свідомості, адже охоплює і те, що не є дійсним.

Співвідношення елементів життя з цілим в концепції В. Дільтея характеризується поняттям “значення”. Значення стає значущим як форма осягнення життя. Будь-який життєвий план — це вираження розуміння значення життя. Значення — це особливий вид співвідношення елементів життя з цілим. Осягається людиною це значення через спогади чи можливості майбутнього. Сутність співвідношень значення полягає у зв’язках, притаманних формуванню процесу життя, що проходить у часі на основі структури життя за певних умов середовища. Поняття “значення” використовується передусім у процедурі розуміння охоплює тільки відношення зовнішнього, чуттєвого до чогось внутрішнього, вираженням чого це значення і є.

Будь-який прояв життя має значення, оскільки він, подібно до знаку, щось виражає. І вказує, як вираження на щось, що належить життю. Життя саме по собі не означає чогось іншого, зовнішнього стосовно його. Засновуючись на окремих подіях життя, людина прагне віднайти спосіб взаємозв’язку, притаманний самому життю. У всьому, що корисно для цього взаємозв’язку, має бути і те, що засвідчує значення життя.

Осягаючись із абсолютно різних точок зору, життя відкриває людині зовсім різні сторони. У спогаді особливого статусу набуває значення; теперішньому людина надає негативної чи позитивної оцінки, вирізняючи у такий спосіб цінності; у прагненні майбутнього виникають категорії мети та

ідеалу. Тільки у співвідношенні значення життєвих процесів з розумінням і смыслом життєвого цілого взаємозв'язок, притаманний самому життю, набуває адекватного втілення. Головним же “інструментом” виявлення цього взаємозв'язку В. Дільтей вважає антропологічну рефлексію. Значну увагу цьому питанню приділено у відомій роботі “Описова психологія” [2].

Саме антропологічна рефлексія, на думку В. Дільтея, здатна виявити типологію та зафіксувати значимість взаємозв'язків у цілісності життя. Оскільки погляд на власне життя пов'язаний з розглядом життя інших осіб, а переживання і розуміння власної самості — з розумінням інших людей і осягненням життя людства, то виникають узагальнення, в яких по-новому виражено ціннісні смисл і мета життя. Вони утворюють особливий шар між самим життям і його відображенням у мистецтві та всесвітній історії.

За В. Дільтеєм, життя і процес життя є комплексом взаємозв'язків. Ці взаємозв'язки утворюються завдяки постійному набуванню нових переживань на основі переживань попередніх. В. Дільтей назвав це “придбаними взаємозв'язками душі”. Наслідком природи цього процесу є певна тривалість і безперервність взаємозв'язків попри всю їх плинність. Цей стан, притаманний всьому духовному життю, дослідник визначив категорією “сутність”. Сутність постійно змінюється. Але зміна, викликана зовнішнім впливом на єдиний життєвий взаємозв'язок, водночас, визначена цим взаємозв'язком. У такий спосіб формується характер будь-якого життєвого процесу.

Визначеність одиничного існування та його окремого стану містить у собі його межі. Але ці межі слід відрізнити від просторових кордонів. Вони мають духовну природу. Одиничне існування — це індивідуальність. З цієї межі походять страждання і прагнення їх позбавитись. В цьому трагізм скінченності й одночасне прагнення її подолати. Межа зовнішнього не виявляється у тиску світу на суб'єкт. Ускладнення руху вперед може бути викликане силою стосунків і природою душі. Однак у більшості випадків кінечна природа здатна подолати тиск нових життєвих обставин та інших стосунків між людьми. А оскільки будь-якому новому стану притаманний кінцевий характер, то в ньому виникає той самий потяг до внутрішньої свободи, що походить із внутрішніх меж. Все це

утримується разом внутрішньою силою і внутрішньою межею, які виявляються у визначеності одиничного існування та набутому взаємозв'язку, що характеризується певною тривалістю.

Отже, у всьому дієва та сама сутність. У всьому існує межа можливостей, однак існує і свобода вибору між ними, а разом з тим виникає почуття перспективи руху вперед і реалізації нових можливостей власного буття. Внутрішню спрямованість процесу життя, яка визначає прогресивні зміни, В. Дільтей іменує розвитком.

Початкові переживання мають індивідуально-типологічні особливості, зовнішньо виражені в типі світогляду людини; світогляди уявляють собою правильні системи, в яких виявляється будова душевного життя людини. переживання об'єктивуються в світогляді, тому й вивчатись має через нього. Розвинувшись із певної структури переживань, світогляд запроваджується у людське життя, в зовнішній світ і глибину самої душі. Світогляд — найбільш повне втілення переживання, здатне здійснювати зворотній вплив на власну основу, початкове переживання. Світогляд стає творчим, реформуючим, дозволяє людині досягати свободи з метою перетворення світу і самої себе.

Душевне життя людини В. Дільтей описує у параметрах внутрішньої структури, “архітектоніки”, в якій пов'язаність прагнень, пристрастей, страждань і долі в цілому опосередковується початковими (безпосередніми) переживаннями. Ця структура охоплює не тільки всю усвідомлену сферу, а й взаємовідношення індивіда з його культурно-історичним середовищем, виходить за межі “чистої” свідомості. Крім того, переливи душевних станів із одного в інший відносяться до галузі внутрішнього досвіду і переживаються людиною. В. Дільтей називає їх “структурними зв'язками”. Розвиток душевного життя кожної людини має універсальний (загальнолюдський) характер і відбувається під впливом трьох класів умов: стан і розвиток тіла, вплив навколишнього середовища, вплив духовного світу.

Поняття “переживання” (erlebnis) в концепції В. Дільтея — фундаментальне і вихідне в аналізі душевного життя людини. Переживання не протистоїть людині як сприйняте чи уявлене, воно нам не “дане”. Реальність переживання наявна для людини, позаяк в певному розумінні співналежить їй. Визнання переживання основною формою психіч-

ного життя суб'єкта дозволяє вважати, що “відчуття надають нам лише розмаїття одиничних даних”, а в переживанні дано їх взаємозв'язок між собою та з життєвим світом суб'єкта; причому дано безпосередньо, а не опосередковано. Особливо важливим для В. Дільтейа було поєднання підготовки до переживання і самого переживання зі становленням діяльності (що може виступати і як переживання, і як передбачення).

Саме з допомогою переживання відбувається інтеграція реальності, досягається розуміння людини і її світу. Переживання включає майже весь зміст свідомості і багато в чому збігається з життям як таким. Через переживання елементи об'єктивного зовнішнього світу входять до індивідуального сприйняття, що слугує спробою ослаблення протистояння по лінії “суб'єкт — об'єкт”. Переживання (внутрішній досвід чи досвід переживання) — це життєве, а не пізнавальне ставлення до світу, адже в ньому повнота життя не роз'єднується на суб'єкт і об'єкт.

В. Дільтей запропонував використовувати в педагогіці та психології триаду переживання — вираження — розуміння (замість загально визнаної “споглядання — мислення — дія”). Будь-яке переживання виражає себе, а вираження завжди є вираженням переживання. Вираження — це об'єктивація творчої дії, в основі якої лежить переживання. Розуміння — творча дія, що може бути об'єктивована як нове вираження. Розуміння — це

тривалий процес цілісного душевно-духовного переживання, під час якого люди пізнають себе в інших. Розуміння є головним у вищезазначеній триаді “переживання — вираження — розуміння”. Саме воно замикає ланцюг саморозвитку життя. Ідеться про своєрідне коло взаємовідношень переживання, вираження і розуміння. Переживання є одночасно усвідомлення того, хто переживає, але це ще не прояснене усвідомлення, оскільки життя ще не доведене до свідомості, це доведення здійснюється тільки через розуміння. Розуміння є процесом, в якому від чуттєвих проявів духовного життя останнє приходиться до самопізнання. Зауважимо принагідно, що ця ідея знайшла подальше втілення у працях М. О. Бердяєва та А. В. Петровського [1, 8].

Отже, представники “філософії життя” та їх попередники надавали переживанню пріоритетного характеру, стверджуючи, що завдяки переживанню життя стає безперервним, цілісним і самототожним. У переживанні представлено й цілісність духовного життя, внутрішній світ людини, індивідуальна та колективна психіка. Переживання об'єднує психологічний час людини. Переживаючи в теперішньому часі, людина використовує досвід минулого і орієнтована на мету майбутнього, завдяки переживанню минуле і майбутнє живуть у теперішньому. В. Дільтей вважав за необхідне тлумачити життя через нього, а не зводити до різних проявів. Життя — це спосіб буття людини, а культура — здійснення цього способу в історії.

Література / References:

1. Бердяев Н. А. Опыт парадоксальной этики / Н. А. Бердяев. — М.: АСТ; Х.: Фолио, 2003. — 701 с.
2. Дильтей В. наброски к критике исторического разума / В. Дильтей // Вопросы философии. — 1988. — № 4. — С.135-153.
3. Дильтей В. Категории жизни / В. Дильтей // Вопросы философии. — 1995. — № 10. — С.129-143.
4. Дильтей В. Описательная психология / В. Дильтей. — СПб.: Алетейя, 1996. — 160 с.
5. Киркегор С. Наслаждение и долг / Серен Киркегор. — 3-е изд. — К.: Аirlend, 1994. — 504 с.
6. Кьеркегор С. Болезнь к смерти / Серен Кьеркегор // Этическая мысль: науч.-публицист. чтения. Вып. 2 / сост. А. А. Гусейнов. — М., 1990. — С. 360 — 477.
7. Кьеркегор С. Страх и трепет / Серен Кьеркегор. — М.: Terra-Kn. клуб: Республика, 1998. — 383 с. — (Библиотека философской мысли).
8. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Фридрих Ницше. — М.: АСТ; Х.: Фолио, 2004. — 340 с.
1. Berdiaev N. A. Opyt paradoksal'noi etiki / N. A. Berdiaev. — M.: AST; Kh.: Folio, 2003. — 701 s.
2. Dil'tei V. Nabroski k kritike istoricheskogo razuma/ V.Dil'tei // Voprosy filosofii. — 1988. — № 4. — S.135-153.
3. Dil'tei V. Kategorii zhizni / V. Dil'tei // Voprosy filosofii. — 1995. — № 10. — S.129-143.
4. Dil'tei V. Opisatel'naia psikhologiya / V. Dil'tei. — SPb.: Aleteia, 1996. — 160 s.
5. Kirkegor S. Naslazhdenie i dolg / Seren Kirkegor. — 3-e izd. — K.: Airlend, 1994. — 504 s.
6. K'erkegor S. Bolezn' k smerti / Seren K'erkegor // Eticskaia mysl': nauch.-publitsist. chteniia. Vyp. 2 / sost. A. A. Guseinov. — M., 1990. — S. 360 — 477.
7. K'erkegor S. Strakh i trepet / Seren K'erkegor. — M.: Terra-Kn. klub: Respublika, 1998. — 383 s. — (Biblioteka filosofskoi myсли).
8. Nitshe F. Tak govoril Zaratustra / Fridrikh Nitsshe. — M.: AST; Kh.: Folio, 2004. — 340 s.

Дорогая Алла Евгеньевна

Культурфилософская аналитика феномена переживания в контексте “философии жизни”

Аннотация. Статья посвящена историко-философскому аспекту исследования переживания в контексте осмысления выдающимися философами культуры, истории, духовности и природы человека. Проанализировано такой фрагмент исторического экскурса проблемы переживания как рассмотрение ее представителями и предшественниками “философии жизни”. Основное внимание уделено концепциям С.Кьеркегора, Ф.Ницше, В. Дильтея.

Ключевые слова: жизнь, переживание, бытие, значение, интенция, субъект, сознание, смысл.

Doroha Alla

Cultural and Philosophic Analysis of the Phenomenon of Feeling in the Context of the “Philosophy of Life”

Summary. The article is devoted to historical and philosophical aspects of research of feeling in the context of the prominent philosophers' understanding of culture, history, spirituality and human nature. Historical discourse of feeling issues is analyzed basing on concepts of representatives and precursors of “the philosophy of life”. The main focus is on works of S. Kierkegaard, F. Nietzsche, W. Dilthey. Three stages of human life: aesthetic, ethical, religious (according to S. Kierkegaard) are characterized. The article describes the basic feeling of life, that is, according to Friedrich Nietzsche, the constant need for overcoming antinomies, going beyond one's limits. That is what a real human life should be and not existence of the “last man”. “Philosophy of life” according to Wilhelm Dilthey should explain life within life itself, providing humanitarian approach to the study of man, based on the principles of historicism, systematization and development. Thus, representatives of the “philosophy of life” and their predecessors have provided experience priority, arguing that thanks to experience life is continuous, holistic and *samototozhnym*. In the presented experience and integrity of the spiritual life, inner world, the individual and collective psyche. The experience combines a psychological man. Experiencing at the present time, people use the experience and focused on the goals of the future, thanks to past and future experiences of living in the present. Wilhelm Dilthey thought it necessary to interpret life through it, not to build various manifestations. Life — a way of being human, and culture — the implementation of this method in history.

Key words: life, feeling, existing, meaning, intention, individual, consciousness, sense.